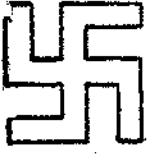

श्री

मस्जिद

एक महान् आन्दोलन का इतिहास।

श्रीसाईलीला
जानेवारी १९८६

श्री
साईलीला

श्रीसाईबाबा संस्थान.
शिरडीचे अधिकृत मासिक

संपादक

श्री. रा. द. बन्ने

कार्यकारी अधिकारी श्रीसाईबाबा संस्थान शिरडी

: कार्यकारी संपादक :

प्रा. सौ. इंदिरा खेर
एम.ए. पी.एच.डी.
(इंग्रजी आवृत्ती)

श्री. सदानंद चेंदवणकर
(मराठी आवृत्ती)

वर्ष ६४ वे]

किंमत १ रुपया

अंक १० वा

दूरध्वनी ८८२२५६१

: कार्यालय :

"साईनिकेतन", प्लॉट नं ८०४ बी, डॉ. आंबेडकर रोड, दादर, मुंबई-४०० ०१४

वार्षिक वर्गणी रु. १०/- (ट.ख. सह) किरकोळ अंक १ रु. फक्त.

श्री साईबाबांच्या संदेशाचा विश्वभर प्रसार करणे
हे श्रीसाईलीलाचे मुख्य उद्दिष्ट आहे.

श्रीसाईवाकसुधा

सुविचार

साई आत्मबोधाची खाण ।
साई आनंद विग्रह पूर्ण ।
धरा कास तयाची तूर्ण ।
भवार्षव संपूर्ण तराया ॥ ३४ ॥
खरेंच जें अपार अनंत ।
भरलें आब्रम्हस्तंब पर्यंत ।
ऐसें जें निरंतर अभिन्न अत्यंत ।
मूर्तिमंत तें बाबा ॥ ३५ ॥
कलियुगाचा कालप्रसार ।
चार लक्ष बत्तीस हजार ।
भरतां स्थूलमानें पांच हजार ।
ज्ञाला अवतार बाबांचा ॥ ३६ ॥
येथें श्रोते आशांका घेती ।
ठवी नसतां जन्मतिथि ।
काय आधारें केले हे निश्चिती ॥
सादर चितीं परिसिजे ॥ ३७ ॥
आनिर्वाण कृत संकल्पेंसी ।
होजनी शिरडी क्षेत्र निवासी ।
कौठलें साठ संवत्सरांसी ।
क्षेत्र संन्यासी वृत्तीने ॥ ३८ ॥
— श्रीसाईसच्चरित् अध्याय १० वा

विद्या विवादाय धनमदाय ।
शक्तिः परेषां परपीडनाय ।
खलस्य साधोर्विपरितमंतत् ।
ज्ञानाय दानाय च रक्षणाय ॥

*

विद्या ही विवादाकरिता, धन हे उन्मत्त
बनण्याकरिता, शक्ति इतरांना त्रास
देण्याकरिता, हे झाले दुर्जनांचे; पण
सज्जनांचे याच्या अगदी उलट असते.
त्यांची विद्या ज्ञानार्थ, धन दानार्थ, आणि
शक्ति इतरांच्या रक्षणार्थ असते.

*

ख्रिस्त शताब्दी प्रमाणे सुरु होणारे नूतन
वर्ष सर्व साईभक्तांना सुखाचे, समृद्धीचे व
भरभराटीचे जावो.

या मासिकात प्रकाशित झालेल्या
लेखातील मतांशी संपादक
सहमत आहेतच असे नाही.

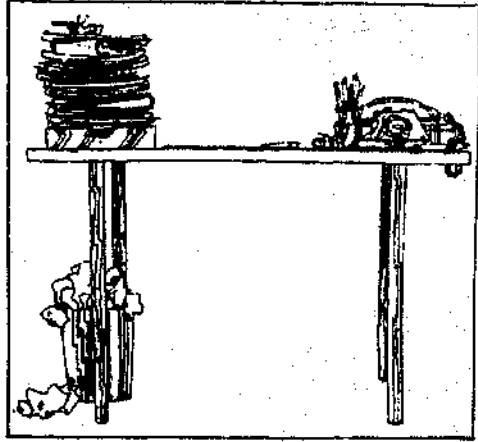
अनुक्रमणिका - जानेवारी १९८६

लेखाचे/कवितेचे नाव	लेखक/कवी	पृष्ठ क्रमांक
१ संपादकीय	—	४
२ साईश्रद्धेचे मोल	— श्री. जगदीश देवपुरकर	५
३ स्वामी रामबाबा	— श्री. मु.ब. निंबाळकर	६
४ भक्तकैवारी - श्री बाबा	— सौ. उषा अधिकारी	११
५ साईगीत	— श्रीमती श्री शहाणे	१२
६ ही चरणे फार पुरातन आहेत बरे	— प्रा. र.श्री. पुजारी	१३
७ साईनाम मुखीं या येई	— श्री. कृ.व्यं. हवालदार	१६
८ श्री साईनाथांचा शरणार्थी ९.	— श्री. वि.बा. खेर	१७
९ साई-महिमा	— कृ. चित्रा बल्लाळ	२०
१० प.पू. नरसिंह स्वामीजी	— श्री. सदानंद चेंदवणकर	२१
११ ए.आय.एस.एस. वृत्तांत	— —	२६
१२ श्री साईबाबा संस्थान, शिष्यवृत्ती	— —	२७
१३ शिरडीचे ध्रुवतरी	— सौ. निला रसाळ	२८
१४ सर्वसामान्यांचे दैवत श्री साईबाबा	— श्री. चकोर आजगावकर	३०
१५ बाबांची शिकवण	— कृ. कुन्दन वेर्णेकर	३१
१६ साई घरा आले	— श्री. गजानन निरखे	३३
१७ श्री साईबाबांची जीवनमूल्ये	— श्री. बा.ना. तळवाडकर	३४
१८ ऐहिक सुखे देणारा एकमेव संत	— कृ. शुभांगी वखारे	३७
१९ बाबांचे गुरुबंधु प्रेम	— श्री. दत्ताराम घुगे	४०
२० काशी ते शिरडी पायी यात्रा	— सौ. मिरा संजयानंद	४०
२१ बाबांनी जीवदान दिले	— श्री. किरणकुमार नाईक	
२२ साईनाथास	— सौ. नीता जाधव	
२३ शाम्याच्याही अगोदर	— श्री. अनिल पंडित	
२४ बाबांचे तत्वज्ञान	— श्री. मुकेश कामत	
२५ संत नरहरी सोनार	— —	
२६ बाबा पाठी त्याला कशाची भीती	— कंदा संत	
२७ नित्य मी जिवंत जाणा हेची सत्य	— श्री. चंद्रकांत पोतदार	५५
२८ बाबां समोरचे विडीचे बंडल गायब	— श्री. रामचंद्र कोयंडे	५६
२९ ही श्रींची साईकृपा	— श्री. सुर्यकांत वराडकर	५८
३० कृपावंत साई माऊली	— श्रीमती प्रमिला सप्ताळकर	५९
३१ दिव्यत्वाची जेश प्रचिती	— श्री. विजयकुमार फडणीस	६०
३२ ग्रंथ अभिप्राय	— साईनंद	६१
३३ शिरडी वृत्त	— —	६३
३४ रेल्वे बुकिंग आऊट एजन्सी	— —	६३
३५ साईबाबा माझे दैवत	— श्री. बी.डि. औरवाडकर	६४

श्रीसाईबाबांचे निवास स्थान

संपादकीय

"दया - क्षमा शांति तेथे देवाची वसती" अशा प्रकारचे फलक जुन्या जमान्यातल्या शाळांतील वर्गा-वर्गातून लटकवलेले असत. आज काळ बदलला, शिक्षक बदलले तरी या उक्तीचा अर्थ मात्र बिलकूल बदललेला नाही. पूर्वी प्रमाणे आहे तोच कायम आहे. परमेश्वराचा वास फक्त त्याच ठिकाणी होतो की जेथे ग्रामाणिक भक्ती आणि अनन्य साधारण श्रद्धा आहे. भगवंताचे राहण्याचे ठिकाण सद् भक्ताचेच घरी असते. मग तो भक्त घर, छप्पर, झोपडी, बंगला अशा कोणत्याही ठिकाणी, जागी रहाणारा असो. भगवंत आपल्या भक्तात गरीब, श्रीमंत असा भेदभाव मुळीच ठेवत नाही. ज्याच्या घरी परमेश्वर भक्ती अधिक त्याच्या घरी परमेश्वराचे वास्तव्य अधिक असते पण भक्ती खरीखुरी असावयास पाहिजे. उगाच दाभिक नको. भगवंत परमात्म्याची शक्ति सर्व ठिकाणी विविध रूपाने वास करीत असते हे मात्र प्रत्येक भक्ताने लक्षात ठेवलेच पाहिजे. ख्यातनाम संत श्री सिद्धरामेश्वर हे केवळ भक्तीच्या जोरावरच रोज चंद्रावर जाऊन येत असत. तेव्हा परमेश्वर आणि भक्त यांचे भक्तीचे नाते अतूट असावे लागते. ते मनापासून अंतःकरण पूर्वक असावे लागते. संत दामाजी पंतास मोक्ष मिळाला याचे कारण तो अंतःकरणापासून दानशूर होता. असा हा भक्तीचा महिमा अगाध आहे.

संत तुकाराम महाराजांच्या शब्दात सांगावयाचे झाल्यास प्रेमळ आणि निर्मळ वाणी ज्याच्याकडे असते ही सुद्धा एक प्रकारची भक्तीच आहे. ईश्वराची जशी विविध रूपे आहेत तशीच भक्तीची सुद्धा विविध रूपे, प्रकार आहेत; विविध मार्ग आहेत. साधा सुईत दोरा ओवायचा असेल तर तो जर विस्कळीत असेल तर सुईच्या छिद्रातून आरपार होऊ शकणार नाही. पण जर का त्याच दोऱ्याला जिभेचा ओलावा लावून एक जीव केला तर तो सहज पार होऊ शकतो. म्हणजेच प्रेमळ वाणीने कितीही अवघड काम असले तर ते सोपे होते. म्हणून मुंगी होऊन साखर खावी असे जे संत श्रेष्ठ म्हणतात ते खरे आहे. जसे जिभेच्या ओलाव्याने सुईत दोरा आरपार केला गेला तसेच या सुई दोऱ्याने फाटके वस्त्र शिवून ते धडके करून पुन्हा अंगात घालता येते. पण हे फाटके वस्त्र अंगात घालण्यासाठी जिभेच्या ओलाव्याचा केवढा मोठा हा फायदा! म्हणून प्रत्येक भाविकाने, भक्ताने आपल्या वाणीत कोमलता, गोडवा, ओलावा आणला पाहिजे. म्हणजे वाणी, वाचा व पर्यायाने

अंतःकरण मन आपोआपच प्रेमळ आणि निर्मळ बनेल यात शंकाच नाही. कुणाला ही गोष्ट शक्य होईल तर कुणाला ही गोष्ट शक्य होणार नाही पण हळूहळू हा असा वाणी निर्मळ करण्याचा यत्न प्रत्येकाने केलाच पाहिजे. कोणत्याही कठिण कामातून पार पडावयाचे असेल, कोणत्याही दिव्यातून सही सलामत सुटायचे असेल तर जिभेच्या ओलाव्यातून, वाणीच्या गोडव्यातूनच त्याला पार पडावे लागते नाहीतर पार होणे अशक्यच !

प्रत्येक भक्ताने अंतःकरण पूर्वक, श्रद्धापूर्वक परमेश्वराला शरण गेल्यावर त्याच्या भक्ती भावाला पाझर नक्कीच फुटतो. लहान मूल रडू लागले व त्याची आई कुठंतरी दूरवर असेल तर त्याच्या रडण्याचा आवाज ऐकून तिचे अंतःकरण हेलावते, तिच्या अंगावर शहारे येतात. तिला पाझर फुटतो. "घार हिंडते आकाशी चित्त तिचे पिलापाशी" असे जे संतांनी लिहून ठेवले आहे तेच खरे आहे असे म्हणावे लागेल.

म्हणून प्रत्येक भक्ताने आपल्या परमेश्वराला शरण जाऊन त्याच्या भक्तीभावात तन्मयतेने एकरूप व्हावे. तर भगवंत परमेश्वराला पाझर फुटतो व त्याचे दर्शन घडते. तुमचा आमचा सर्वांचा परमेश्वर भगवंत संत चूडामणी श्री साईबाबा आहे. तेव्हा भक्तांनो त्याला अनन्य भावे शरण जा व त्याचे दर्शन सुप्रसन्नतेने करा असेच सांगावेसे वाटते.

साईश्रद्धेचे मोल

जेव्हा जगण्यात राम वाटत नाही
तेव्हा ओठात 'साईनाम' वसत असते
तेलाची वाट न पाहता अशा वेळी
दिव्याची वात अहोरात तेवत असते.

सगे जेव्हा बघे होतात संकट काळी
माझा साई भाई होतो अशा बिकट वेळी
मी बोलतो, मीच चालतो, मी पडतो, मी रडतो
माझ्या प्रत्येक पावलाची चाहूल घेतो साई
पडल्याचे नसते भय, अभय देते मला 'साई आई'
मी फक्त झाकून ठेवतो माझी मूठ सव्वा लाखाची
माझ्या मूठीत असते श्रद्धा, माझ्या साईलाखमोलाची

श्री. जगदीश देवपुरकर

मीशन कंपौड मोगताई धुळे ४२४ ००१

श्रेष्ठ साईभक्त स्वामी रामबाबा

— ले. कर्नल मु. ब. निंबाळकर (निवृत्त)
१/१४, फाईव्ह स्टार अपार्टमेंट्स
बंड गार्डन रोड, पुणे ४११ ००१.

शिरडी येथे दरवर्षी गुरुपौर्णिमेच्या उत्सवात एक उत्तुंग गोरीपान, शुभ्र दाढी असलेली व भगवी कफनी परिधान केलेली व्यक्ती दृष्टीस पडते. परंतु सर्वांनाच हे भाग्य लाभत नाही. कारण ही व्यक्ती शक्यतो भक्तांची गर्दी नसलेल्या शांतवेळी घाईघाईने समाधि मंदिरात बाबांच्या दर्शनाला जाते. तेथून गुरुस्थानला येते व लगेच आपल्या 'साईधाम' मुक्कामात निघून जाते.

परंतु ज्या भक्तांना या व्यक्तीचे दर्शन घडते ते तिच्या भारदस्त व आदरणीय व्यक्तिमत्त्वाने भारावून जातात. व सहजपणे नतमस्तक होऊन तिच्या चरणाला स्पर्श करू पाहतात. परंतु ती व्यक्ती लगेच विरोध करते आणि भक्तांना तिला स्वतःला नव्हे तर श्रीसाईबाबांना वंदन करावयास सांगते.

ती व्यक्ती म्हणजे मुंबई निवासी सुप्रसिद्ध स्वामी रामबाबा. त्यांना मी चार वर्षांपूर्वी असेच शिरडी येथे गुरुपौर्णिमेच्या उत्सवाचे वेळी पाहिले आणि त्यांचे विषयी माझे कुतूहल जागृत झाले. पुढच्या वर्षी योगायोगाने त्यांचा मुक्काम 'साईधाम' मध्ये असल्याचे कळल्यावरून मी तेथे त्यांच्या दर्शनाला गेलो व त्यांनीही मोठ्या प्रेमाने माझे स्वागत करून आशीर्वाद दिला. त्यानंतर दरवर्षी गुरुपौर्णिमेला शिरडी येथे मी त्यांचे दर्शन घेत असे. यावर्षी शिरडीनंतर ते पुण्यास येणार असल्याचे कळल्यावरून मी पुण्यास त्यांचे मुक्कामाचे ठिकाणी ता. ८ जुलै रोजी भेटण्यास गेलो व मला एकट्याला त्यांचेशी दीड तास मुक्तपणे विविध विषयांवर बोलण्याचे भाग्य लाभले. त्यावेळी मी प्रश्न विचारल्यावरून त्यांनी आपणा स्वतःविषयी थोडीफार माहिती व श्रीसाईबाबांविषयी आपले अनेक अनुभव व विचार सांगितले ते अत्यंत उब्बोधक वाटल्यावरून वाचकांसाठी खाली देत आहे :-

सर्वात महत्त्वाची गोष्ट म्हणजे स्वामी रामबाबा श्रीसाईबाबांचे निःसीम व एकनिष्ठ भक्त आहेत. त्यांना श्रीसाईबाबांना प्रत्यक्ष भेटण्याचे दोनदा भाग्य प्राप्त झालेले आहे. प्रथम ते २२ फेब्रुवारी १९१४ रोजी शिरडीस बाबांच्या दर्शनाला गेले. त्यांना बाबांना योगाबद्दल काही शंका विचारावयाच्या होत्या. परंतु त्यावेळी बाबांना भाकरीबरोबर कांदा खातांना पाहून त्यांना वाटले, "हा कसला घाण व वर्ज्य कांदा खाणारा योगी ? माझ्या शंका हा काय दूर करणार ?" इतक्यात बाबा ओरडून म्हणाले, "अरे नाना ! त्या कुठ्याला हाकलून दे. स्वतःला मोठा योगी म्हणवतोय. अरे, कांदा खावयाला जोम लागतो. ज्याला असेल त्यानेच तो खावा". हे एकून रामबाबा मनात चरकले. बाबा योगीच काय पण 'योगिराज' असल्याची त्यांना खात्री पटली व त्यांचा अहंकार तेथल्या तेथेच गळाला. ते बाबांना शरण गेले आणि बाबांनीही त्यांना जवळ बसवून त्यांचे शंकासमाधान केले. (ही कथा हेमाडपंतांच्या श्रीसाईसच्चरितातील अध्याय २३ मध्ये वर्णिलेली आहे.)

यानंतर रामबाबा सन १९१८ मध्ये पुन्हा एकदा बाबांना शिरडी येथे जाऊन भेटले होते. या दोन्ही भेटींचा परिणाम म्हणजे रामबाबांची श्रीसाईबाबांविषयी अत्यंत उत्कट श्रद्धा व भक्ती होय, आणि म्हणूनच आता वयाने थकले असले तरी ते दरवर्षीच्या नियमाप्रमाणे गुरुपौर्णिमेला बाबांच्या दर्शनाला शिरडी येथे जातात. ("बाबांच्या समाधीच्या" न म्हणता "बाबांच्या दर्शनाला" असे मी मुद्दाम म्हटले आहे कारण रामबाबांची श्रीसाईबाबा 'सदा आहेतच' अशी भावना आहे.)

स्वामी रामबाबांनी सन १९१० पासून संन्यास घेतला आहे. ते आपल्या पूर्वाश्रमाबद्दल काही सांगत नाहीत. त्यामुळे त्यांच्या वयाबद्दल आपल्याला कल्पना येत नाही. बोलताना एकदा ते म्हणाले की त्यांनी सर्व भोग भोगल्यानंतर संन्यास घेतला. म्हणजे त्यावेळी (१९१० साली) त्यांचे वय किमान ४० वर्षांचे धरले तरी

आज त्यांचे वय निदान ११५ वर्षांचे तरी असले पाहिजे. परंतु तसे त्यांचे वय मुळीच दिसत नाही. डोक्याचे व दाढीचे केस पांढरे शुभ झालेले आहेत तेवढेच. त्यांच्या गोऱ्यापान शरीरावर एकही सुरकुती आढळत नाही. हातापायाची चामडी अगदी नितळ व मऊ दिसते. दोन वर्षांपूर्वी तर समाधि मंदिराकडे द्रुत गतीने ताठ चालत जातांना त्यांना मी पाहिलेले आहे. कदाचित योगामुळे इतक्या दीर्घ काळ शरीर सुदृढ ठेवणे शक्य आहे. अलीकडे मात्र त्यांचे शरीर थकलेले आहे व आधाराशिवाय स्वतंत्रपणे चालणे त्यांना जमत नाही. बोलणे व उत्साह मात्र पूर्वीसारखाच आहे, असो.

स्वामी रामबाबा श्रीसाईबाबाविषयी बोलताना म्हणाले— "रामला (म्हणजे रामबाबांना स्वतःला — रामबाबा 'मी' शब्द वापरत नाहीत) साईबाबांवर प्रेम करणे म्हणजे साक्षात परमेश्वरावर प्रेम करणे होय. मग तुम्ही त्यासाठी कोणताही शब्द वापरा. आज कोटयावधी लोक या श्रेष्ठ सद्गुरूची, या थोर संताची, या खऱ्या फकीराची, या राज्याशिवायच्या राजाची, या मठाशिवायच्या संन्याशाची पूजा करतात. आपणाकडे मीराप्रमाणे प्रेमिकांच्या हृदयात साठणारे संगीत असते तर त्या स्वर्गीय संगीताने आपण बाबांना शोधले असते. कबीराप्रमाणे आपणाला ज्ञान असते तर बाबांच्या गूढ आयुष्यातील मोठेपणा जगाला उकलून सांगितला असता. गुरू गोविंदसिंग प्रमाणे आपणाकडे जर अतुल धैर्यबळ व निर्भीड प्रेम असते तर आपले शीर त्यांना अर्पण केले असते. सेंट फ्रान्सिसचे ईश्वराबद्दलचे व प्राण्याबद्दलचे प्रेम असते तर दलितांची सेवा हीच बाबांची पूजा मानली असती. मित्रांनो! श्रीसाईबाबांची कृपा असली तर राबिया मातेप्रमाणे आपणाला प्रेमाने धुंद होता येते आणि मग पूजा करण्यासारखे काहीच उरत नाही.

श्रीसाईबाबांच्या मानवजातीला दिलेल्या देणगीबद्दल स्वामी रामबाबा म्हणतात:—

"बाबांचा अनुग्रह आणि आशीर्वाद अमोलिक आहे— आणि दुर्जन किंवा सज्जन यांचेवर सारखाच असतो. जगाच्या इतिहासातील आजच्या अत्यंत खडतर काळात इतर सर्व काही उपाय निकामे पडतील. परंतु बाबांची एकटी कृपाच सर्व मानवजातीला प्रेमाने एकत्र आणण्यास समर्थ आहे, आणि हे तुम्ही शिरडीस जाऊन पाहू शकता. मित्रांनो! प्रेम आणि सत्य यांचा विजय होण्याचा दिवस फार दूर नाही. निसर्गातील प्रत्येक वस्तुतून परमेश्वराचे आपल्या प्राण्याविषयी अगाध प्रेम दिसून येते आणि त्याने सर्व मानवजातीला एकमेकांवर प्रेम करण्याची व एकत्र कुटुंबाप्रमाणे राहण्याची शक्ती दिलेली आहे. — श्रीसाईबाबांचे हेच मुख्य तत्त्वज्ञान आहे, नव्हे मानवजातीला अमोलिक देणगी आहे.

परंतु सर्वांबद्दल प्रेम व आदर असूनही रामला खेदाने म्हणावे लागते की आमची मातृभूमीच नव्हे तर सर्व जगच सध्या एका शतेचनीय कालमाम्नासून जात

आहे, कारण या काळातील महान महान म्हणविण्याऱ्या व्यक्ती देखील मानवजातीला दुभंगणाऱ्या अडगळी दूर करण्याकरिता आपले प्राण पणास लावण्यास तयार नाहीत. आजचे बहुतेक राष्ट्रीय आणि धार्मिक नेते सत्तेने व सत्तेसाठी दृष्टांध झालेले आहेत."

धर्माबद्दल रामबाबांचे विचार खालील प्रमाणे आहेत :-

"खरे सांगावयाचे म्हणजे धर्म हा कधीच एकाकी किंवा दुसऱ्यापासून अगदी अलिप्त राहू शकत नाही. एका व्यक्तीचे सुख दुसऱ्या अनेक व्यक्तींच्या सुखावर अवलंबून असते. म्हणून खरा धर्म कधी अगदी पुराणमतवादी बनू शकत नाही तसाच अगदी सुधारमतवादी पण बनू शकत नाही. रामच्या मते सर्वत्र प्रेम, सर्वत्र सत्य व सर्वत्र ईश्वर पाहणारा माणूसच श्रेष्ठ होय".

श्रीसाईबाबांच्या उपदेश करण्याच्या पद्धतीबद्दल रामबाबा म्हणतात :-

"सिद्ध पुरुष कोणा एका विविक्षित वर्गाचा किंवा राष्ट्राचा नसतो. त्याचे सर्वांवरच अमर्याद प्रेम असते. त्यामुळे तो मानवाचे एकमेकांचे मतभेद दूर करून त्यांना एकत्र आणण्यास समर्थ असतो. अशा सिद्धपुरुषाला प्रवचने देण्याची किंवा एकादे जुने किंवा नवे तत्त्वज्ञान प्रतिपादन करण्याची जरूरी नसते. याचे ज्वलंत उदाहरण म्हणजे शिरडीचे श्रीसाईबाबा. त्यांनी कोणतेही तत्त्वज्ञान लोकांना सांगितले नाही व अगदी लीनपणे आयुष्य कंठले. परंतु तेच आयुष्य एकाद्या ज्ञानी माणसालाही शहाणपणाने लाजविणारे होते. न बोलताच ते भक्तांचे प्रेम स्वीकारतात व न बोलताच त्यांना न मानणाऱ्या लोकांवर ते प्रेम करतात". (मुद्दाम वर्तमान काळ वापरला आहे. कारण रामबाबा श्रीसाईबाबा सदासर्वदा 'आहेतच' असे मानतात.)

आचार विचाराविषयी रामबाबा म्हणतात :-

"जे काही चांगले किंवा वाईट विचार आपण दुसऱ्या व्यक्तीबद्दल मनात आणतो व वातावरणात त्या व्यक्तीच्या आयुष्यात सोडतो तेच परत फलरूपाने आपल्या आयुष्यात येतात. तेव्हा माणसाने दुसऱ्या व्यक्तीबद्दल तो अपकर्ता असला तरी नेहमी उदात्त, प्रेमळ व नम्रच विचार मनात आणावे म्हणजे तसलेच विचार सर्व बाजूंनी आपल्या आयुष्यात येतील. मित्रांनो! आपण सर्व मिळून सर्व मानवजात म्हणजे आपल्या सर्व आत्म्यांचा संकलित परमात्माच आहे असे समजून तिची सेवा करू या".

थोडक्यात सांगावयाचे म्हणजे रामबाबा हे श्रीसाईबाबांचे निःसीम व एकनिष्ठ भक्त आहेत. इतर काही साईबाबांचे महान भक्त म्हणविण्याऱ्याप्रमाणे श्रीसाईबाबांचे नावावर आपला स्वतःचा मोठेपणा मिरवायची किंवा नाव कमवायची त्यांना हांव नाही. ते स्वतःला बाबांचे अत्यंत नम्र सेवक मानतात व

म्हणून त्यांना कोणी वाकून नमस्कार करण्यास आल्यास त्यांना ते आपल्या पायांना हात लावून नमस्कार करू देत नाहीत. एकाद्या खऱ्या शिष्याप्रमाणे त्यांनी श्रीसाईबाबांची शिकवणूक तंतोतंत आत्मसात केलेली आहे. उदा. साईबाबांनी आपल्या भक्तांना देहभाव व अहंकार सोडून द्यावयाचा वारंवार उपदेश केला. त्याशिवाय अध्यात्मात उन्नतीच नाही असे त्यांचे सांगणे होते :

भ्रमामुल्लें वाढला भ्रम । देहाभिमानादि संभ्रम ।

भृगजलासम "मी मम" । जाणूनि निर्मम होई का ॥१२६॥

अध्याय - १७

एवढेच या कथेचे सार । वृत्ति जों तों निरहंकार ।

तों तों परमार्थीलाहे अधिकार । सहज भवपार होईल ॥१८३॥

अध्याय - ५१

म्हणून रामबाबांनी 'मी' हा शब्द कायमचा टाकला आहे. ते स्वतःबद्दल बोलताना नेहमी 'राम' हा शब्द वापरतात. तसेच साईबाबा आपल्या भक्तांना नेहमी सांगत असत की ते सर्वांच्या हृदयात आहेत :

पाही भूतमात्री जो मज । तोचि माझिया प्रीतिचा समज ।

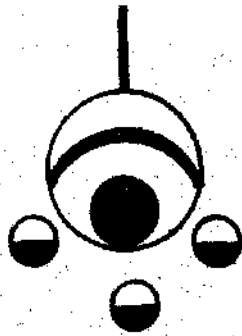
तरी तूं शिवबुद्धीतें त्यज । ऐसीच भज मजलागीं ॥१३०॥

- अध्याय - ९

म्हणूनच की काय रामबाबा कोणाला काही सांगताना अगर लिहीताना Dear self or selves (निजआत्म्यांनो) असे संबोधितात. (म्हणजे ऐकणारे व रामबाबा यांचा आत्मा एकच आहे.)

एकूण स्वामी रामबाबा म्हणजे चालती बोलती साईबाबांची शिकवणूकच आहे. आणि म्हणून वर जे काही मी त्यांचे तोंडून ऐकले ती साईबाबांचीच प्रेरणित वचने आहे असे मी मानतो. असो, अशा या थोर साईभक्ताला व संताला माझे शतशः प्रणाम.

। ॐ साईराम ।

भक्तकैवारी - श्रीबाबा

सौ. उषा अधिकारी
सावित्री सदन, बंदर रोड,
रत्नागिरी

श्रीसाईबाबांचे भक्तमंडळ खूप मोठे होते. त्यात सुशिक्षितांचा भरणा खूपच होता. या मंडळीनी बाबांची नीट पारख करूनच ते भक्त बनले होते. यात सॉलिसिटर होते. तसे डॉक्टर, वकील, जज्ज, मॅजिस्ट्रेटही होते. श्री. माधवराव देशपांडे यांचे चुलते शंकर देशपांडे हे ऑनररी मॅजिस्ट्रेट होते. पुढे मागे पट्टेवाला घेऊन रुबांबात चालण्याची त्यांना सवय. ते मॅजिस्ट्रेट होते तसेच निमोण गावचे वतनदारही होते. त्यांचे शिरडीत काही कारणाने आगमन झाले, आणि आपण मॅजिस्ट्रेट आहोत हे ते विसरले. श्रीबाबांच्या परमपावन दर्शनाने त्यांचे चित्त संसारतून उडाले. आपल्या वतन गावचा त्याग करून ते कायमचे शिरडीत रहायला आले. श्रीबाबा हा चालता बोलता परमेश्वर आहे. हे अनेक अनुभवांनी त्यांच्या प्रत्ययाला आल्याने देह विकल झाला तरी ते जमेल तशी पहाटेपासून रात्रीपर्यंत श्रीबाबांची सेवा करीत. त्यांचे कुटुंबही परम भाविक असल्याने पतीच्या खांद्याला खांदा लावून श्रीबाबांची सेवा करीत असे. ताई फक्त स्नान व स्वयंपाक करण्यासाठी आणि रात्री निद्रा घेण्यासाठी आपल्या घरी जात असत. बाकी सर्व वेळ त्यांचा श्रीबाबांच्या सेवेत जाई. या सेवेत जराही खंड पडलेला उभयतांना खपत नसे. एखादे वेळी हातून सेवा कमी पडली तर त्यांना दुःख वाटे. बोधे पती-पत्नी संसारतून विरक्त झाल्यासारखीच वागत असत. त्यांचे देशपांडे हे नांव पुसले जाऊन नानासाहेब निमोणकर हे नाव रूढ झाले. त्यांच्या सेवेने प्रसन्न होऊन श्रीबाबा त्यांना 'म्हातान्या' अशी हाक मारत. श्रीबाबांच्या या हाकेने नानासाहेबाना मूठभर मांस चढे आणि ते अधिक्याधिक श्रीबाबांची सेवा करू लागत. शिरडीत घेण्याच्या भाविकांची पण ते सेवा करीत.

हे वृद्ध जोडपे शिरडीत राही, आणि त्यांचा एकुलता एक मुलगा बेलापुरास असे. एकदा तो आजारी असल्याचे पत्र आले. नानासाहेब पूर्ण विरक्तीला पोचले असल्याने त्यांचेवर काहीच परिणाम झाला नाही. पण निमोणकर ताईचे मातुहृदय कळवळले. त्या पतीला म्हणाल्या, "अहो, मी बाळाला जाऊन पाहून येते." यावर नानासाहेब म्हणाले, "तू त्याची काळजी का करतेस? आपले सर्वस्व असणारे श्रीसाईबाबा त्याची निश्चितच काळजी घेतील". पतीच्या बोलण्यावर ताई निरुत्तर झाल्या. पण क्षणभराने म्हणाल्या, "अहो माझा जीव रहात नाही. मी येते हो जाऊन!" नानासाहेब म्हणाले, "जायचे तर जा. पण उद्या लगेच परत ये. इथे श्रीबाबांच्या सेवेत कमतरता येता नये." ताई म्हणाल्या, "असं काय करता?"

बाळाला बरं वाटल की मी लगेच परतेन. शिवाय पोळ्यांची अवस आलीच आहे. ती झाली की येईन मी परत." नानासाहेबांनी आपले म्हणणे सोडले नाही. शिरडीत त्यावेळी अशी प्रथा होती की, कोणीही बाहेरगावी, लग्न, मुंजी समारंभ वगैरेला जाण्यासाठी श्रीबाबांची द्वारकामाईत जाऊन आज्ञा घेत. सायंकाळी ताई द्वारकामाईत गेल्या. आणि श्रीबाबांचे पादसंवाहन करू लागल्या तेव्हा बाबा त्यांना म्हणाले, "आये, बाळाला बरं नाही म्हणून बेलापुराला जातीस ना? जा पण काळजी करू नको. तुझा बाळ आता बरा आहे. मी असताना काळजी कसली? जातीस तर जा आणि चांगली चार दिवस राहून पोळ्यांची अवस करून ये". श्रीबाबांचा मस्तकावरील कृपाहस्त आणि हे अभयसूचक शब्द ऐकून ताईचे अंग अंग मोहरले. श्रीबाबांच्या पायावर त्यांच्या डोळ्यातून मुक्त अश्रूधारा वाहू लागल्या. त्यांनी अत्यंत भक्तीभावाने श्रीबाबांना नमस्कार केला. जवळच नानासाहेब उभे होते. पण ते काय बोलणार? बाबांच्या पुढे बोलण्याची त्यांची काय प्राज्ञा होती? श्रीबाबांच्या कृपेने ताई निमोणकरांची मनीषा पूर्ण झाली हे काय सांगायला हवे?

साईगीत

शिरडीश्वर तू साई दयाधन भक्त मीच तू माझे जीवन ॥ १ ॥

सांजसकाळी स्मरता तुजला

तुझाच जीवा ध्यास लागला

साईमय हे अवघे जीवन ॥ १ ॥

तुज आठविता सरते चिंता

तुझ्या सारखे दैवत असता

अवघे जीवन होईल पावन ॥ २ ॥

कितीक तरले तुझ्या दशनि

किती उद्धरले तसे स्पर्शनि

आज विसरले माझे मी पण ॥ ३ ॥

तुझ्या दशनि पाप पळते

तुझ्या कृपेने पुण्य लाभते

असे तुझे रे पावन दर्शन ॥ ४ ॥

श्रीमती श्री शहाणे

लक्ष्मी - निवास रा. ग. गडकरी पथ

सी. के. पी. हॉलजवळ डोंबिवली पूर्व -

ही चरणे फार पुरातन आहेत बरे!

प्रा. र. श्री. पुजारी
रमानिवास, ९९२ सदाशिव पेठ,
पुणे - ३०.

मंदिरात मूर्ती असते. तिची प्राणप्रतिष्ठा केलेली असते. पूजोपचारांमुळे ती सजीव भासते. उपासनेमुळे ती डोलू लागते. तरीही भक्तांचे समाधान होत नाही. मूर्तीच्या अगदी जवळ जावे, तिच्या चरणांस घट्ट मिठी मारावी असे त्यांना वाटते.

पण ते शक्य नसते. याच कारणासाठी त्या मूर्तीच्या पादुका एका संगमरवरी पाषाणावर कोरून बाहेर ठेवलेल्या असतात. भक्तांना त्यांच्यावर केव्हाही आणि कितीही वेळा माथा टेकविता यावा यासाठी ही योजना असते. जणू मूर्ती आत असली तरी पाऊले मात्र बाहेर असतात.

मूर्तीच्या अवयवांमध्ये मूर्तीचे रूप सामावलेले असते. मुखावर करुणाभाव किंवा बालभाव असतो. त्यामुळे मूर्ती सजीव वाटते. तिला प्रेमाने आलिंगन द्यावेसे वाटते. तसे पादुकांमध्ये काय आहे? पाच पाच बोटे असलेली ती केवळ दोन पदचिन्हे! त्यांना पाहून मन उचंबळणे शक्य नाही. याचे कारण त्यांच्यावर कोणताच भाव लिहिलेला नसतो. कसलेही कृपाचिन्ह त्यांच्यावर कोरलेले नसते. तरीसुद्धा या पादुकांचे माहात्म्य एवढे कशासाठी ? लोक या पादुकांवर गंधफूल वाहातात ते कां? केवळ दुधाची तहान ताकाबर असा तर हा न्याय नव्हे!

इतिहासाचे अभ्यासक यज्ञे कारण काही वेगळे सांगतील. धर्मवेडे लोक मूर्तीचे भंजन करू लागले तेव्हा पादुका कोरून त्या पुढे करण्याची क्लृप्ती भक्तांना सुचली असे संशोधन ते करतील. पादुकांवरून त्या दैवतामागील धर्म, पंथ ओळखता येणार नाही असे ते म्हणतील. फार काय, या पादुका एका अनामिक सत्पुरुषाच्या आहेत असाही युक्तिवाद लढविता येईल असे ते सांगतील. वर, धर्म-पंथ विरहित निरपेक्ष असे हे (लोकशाहीस अनुकूल) दैवत झाले याची प्रौढीही मनी बाळगतील!

प्रत्यक्षात पाहाता पादुका म्हणजे त्या त्या दैवताचे पाय. मुखाच्या मानाने पायास महत्त्व कमी. त्यामुळे मुखवटा त्या स्थानी ठेवण्याऐवजी पादुका म्हणजे पाय त्या जागी कोरून ठेवणे हा काय प्रकार म्हणावा!

श्री अक्कलकोट स्वामी आणि श्रीसाईनाथ यांच्या चरित्रातील काही गोष्टींवरून या प्रकरणाचा काही उलगडा होणे शक्य आहे.

श्री अक्कलकोटस्वामीनी बाबा सबनीस नावाच्या एका शरणांगताच्या मस्तकावर लाथ मारली. म्हणाले, "तू बडा कसाई है।"

हुमणाबादेस मृत्युशय्येवरील वृद्ध आईस अक्कलकोटी टाकून माणिकनगरी गुरुदर्शनार्थ आपण आलो या अपराधाबद्दल श्रीस्वामींनी आपल्या मस्तकावर लाथ मारली हे जेव्हा बाबा सबनिसांच्या ध्यानी आले तेव्हा त्यांनी श्रीस्वामींची क्षमा मागितली. त्यावर क्षमा करून श्रीस्वामी म्हणाले, "जा. गाईला चारा घाला." याचा अर्थ "जा आईची सेवा कर."

ही आज्ञा शिरसाबंध मानल्यानंतर श्रीस्वामी म्हणाले, "हम भी अक्कलकोट आयेंगे". श्रीस्वामी त्यानंतर हुमणाबादेहून अक्कलकोटास आले. अक्कलकोटास समाधीपर्यंत म्हणजे पूर्ण बावीस वर्षे ते राहिले. त्यामुळेच लोक त्यांना अक्कलकोटस्वामी असे म्हणू लागले.

श्रीस्वामींनी आपल्या पायाने एका भक्ताच्या मस्तकास लाथ मारली याचा अर्थ काय? हा पराकोटीचा अपमान की दीक्षा? महाभारतात दुर्योधनाने भीमाच्या मस्तकात लाथ मारली त्यामुळे मोठेच रणकंदन मानले. ज्याच्यावर मुकुट ठेवावयाचा ते मस्तक म्हणजे तर पराक्रमाचे शिखरच. त्याच्यावर प्रहार केल्यामुळे जीवनमंदिरच तत्त्वतः उध्वस्त झाले! पण येथे झाले ते कल्याणप्रदच. लाथेमुळेच तर श्रीस्वामी अक्कलकोटास आले. हजारां जडजीवांचा त्यांनी उद्धार केला. अक्कलकोट हे गाव एक तीर्थक्षेत्र बनवून टाकले!

श्रीस्वामींनी सबनिसांना लाथ मारली; तर आपल्या सेवेत असलेल्या मैदरगीच्या एका मुसलमान पोलिस जमादाराकडे रागारागाने आपल्या पायातील जोडा फेकला. फेकून मारला. ही आपणास गावी जाण्याची आज्ञा झाली असे समजून त्या सेवकाने तो जोडा हृदयाशी धरला. आपणास शाश्वतचे पद जे श्रीचरण ते लाभले या भावनेने तो मैदरगीकडे पळत सुटला. तेथे त्याच्या कुटुंबीयांनी काफिर म्हणून त्याची घरातून हकालपट्टी केल्यानंतर गावाबाहेरील एका पडक्या घराच्या ओसरीस तो राहिला. तेथे त्याने त्या जोड्याची प्रतिष्ठापना केली. आर्त, पीडित भक्तांना त्या जोड्याच्या तळाशी चिकटलेली माती तो औषध अंगारा किंवा प्रसाद म्हणून देऊ लागला. त्यामुळे शेकडो लोक त्रिविध तापांमधून मुक्त झाले. पुढे तर त्या मुसलमानाने त्या जोड्यापुढे जमलेल्या दहा हजार रुपयांचे एक दत्तमंदिर बांधले. एक ब्राम्हण पुजारी पूजेअर्चेसाठी तेथे नेमला. या सर्व गोष्टी श्रीस्वामींची आज्ञा घेतल्यानंतर त्याने केल्या. त्यामुळे तो सामान्य जमादार संतपदास चढला. लोक त्याला 'महाराज पीरसाहेब' म्हणू लागले.

श्रीस्वामी नेहमी एक चरण घोलून घोलून म्हणत, "गुरुचरणाची माती । तीच माझी भागीरथी". तेवढा चरण या अडाणी जमादाराने ध्यानात ठेवला. आपल्या जीवनात मुरविला. त्यामुळेच तो पुढे अधिकारवाणीने सांगू लागला, "मुलांनो! शेवटी तुम्हाला एकच सांगतो. हा धर्म, तो धर्म, ही जात, ती जात — हे सर्व खोटे

आहे. खरे आहे ते एकच - ते म्हणजे श्रीगुरूंचे पदकमल. मग श्रीगुरूंना तुम्ही अल्ला म्हणा की दत्तात्रेय म्हणा; विठ्ठल म्हणा की रामचंद्र म्हणा.

परमार्थाच्या मार्गावरील सत्य एकच आणि ते म्हणजे श्रीगुरूंचे पदकमल हा शोध येथे महत्त्वाचा आहे. याचे कारण असे की चेहरे भिन्न भिन्न असू शकतील; पण पाय मात्र एकच आहेत. वृक्ष भिन्न भिन्न असू शकतील, पण वृक्षमूळ मात्र एकच आहे. ते मूळ एकदा घट्ट धरले की संपूर्ण वृक्षच हाती आला! मग त्या वृक्षाची फळे वेगळी मागण्याचे कारणच उरले नाही.

श्रीस्वामी मूळचे कोण, कोठील इत्यादी गोष्टी फार गूढ होत्या. त्यातून धीर धरून एकाने त्यांना प्रश्न केला. तेव्हा श्रीस्वामी एवढेच म्हणाले, "दत्तनगर.. मूळ पुरुष, वडाचे झाड, मूळ मूळ मूळ--"

याचा अर्थ असा की आम्ही मूळ परब्रम्ह असून योगमायेमुळे आमचा विस्तार वटवृक्षाप्रमाणे आहे. मूळ कोणते आणि झाड कोणते हा फरकही आता उरला नाही. तथापि या वृक्षाचे मूळ म्हणजे ही आमची चरणे. ती मात्र फार पुरातन आहेत. त्यांचा थांग तुम्हास लागणार नाही. म्हणून या वृक्षाकडे पाहून भांबावून न जाण्याचा मार्ग तुम्हास सांगतो. त्रिवार सांगतो. हे मूळ म्हणजेच गुरुपादुका हे ध्यानी धरा.

अक्कलकोटच्या सपटणेकर वकिलानी हे मूळ धरून ठेवण्याचे नाकारले. म्हणून श्रीबाबांनी त्यांच्यावर प्रेमाचा कोप केला. शिरडीस आणवून त्यांच्या मानी, अहंकारी डोक्यातील धूळ झाडण्यासाठी त्यांना जणू लाथ मारली. रोषामुळे रडविले. अखेर या शरणागतावर कृपेचा वर्षाव करता करता श्रीबाबा एवढेच म्हणाले, "अरे, ही चरणे फार पुरातन आहेत बरे! फार पुरातन --"

ही पुरातन चरणे म्हणजे श्रीपादुका. खडावा, जोडे, यांना चिकटलेले धूलिकण म्हणजे सकल तीर्थे. म्हणून आद्यगुरु श्रीशंकरही या गुरुचरणांचे महात्म्य गातात. ही चरणे हृदयाशी, मस्तकाशी धरण्यास सांगतात.

श्रीअक्कलकोटस्वामींच्या चरित्रात एक मनोज्ञ प्रसंग आढळतो. दादा नावाच्या एका मुलास श्रीस्वामींना दीक्षा द्यावयाची असते. पण त्याच्या आईचा या गोष्टीस तीव्र विरोध होतो. पण विश्वचालक श्रीस्वामी तो विरोध काय जुमानणार! ते भुजंग नावाच्या एका भक्तास म्हणाले, "फिरंगी! वाघाचे कातड्यावर त्यास उभा कर. त्याचे गळ्यात माळ घाल. हे खेटर घेऊन त्याचे डोकीवर ठेव".

असे म्हणून पायातील जोडे श्रीस्वामींनी फेकले. ते भुजंगाने दादाच्या मस्तकावर ठेवले. त्याच क्षणी दादाची बुद्धी फिरली. तीव्र वैराग्य प्राप्त होऊन प्रपंचासक्त आईसच तो काही गोष्टी सुनावू लागला. म्हणाला, "मला एकट्यास

सहा वर्षांचा कोकणात टाकून आलीस तेव्हा नाही काही मनास वाटले! आता मी साफ तुझा नाही. महाराज माझे व मी महाराजांचा."

हाच छोटा दादा पुढे 'सच्चिदानंद स्वामीकुमार' या नावाने मोठा अधिकारी पुरुष झाला. आपल्या वडील भावाची म्हणजे 'स्वामीसुत' यांची झोळी प्रसादाची गादी मुंबईस जाऊन त्याने पुढे चालविली.

गुरुपादुका हा गुरुसंप्रदायातील महान् वारसा. त्यांचे पूजन हा भक्ताने घेतलेला वसा. तो उतूनमातून त्याला टाकता येण्यासारखा नाही. कारण हे स्वसंवेद्य असे आदिबीज आहे. त्याला थेंब थेंब जल सबंध आयुष्यभर घालीत राहिल्यामुळेच ज्ञान, भक्ती, कर्म यांची मधुर फळे जीवनवृक्षास येतील. हेच जीवनाचे खरे सार्थक.

साई नाम मुखीं या येई

साई नाम मुखीं या येई

आनंदाला नकळत आणिक अफाट भरती येई ॥१॥

प्रसन्न मूर्ती भरता नयनीं

तेज फांकते अंतःकरणी

मार्ग उजळती निर्भय सुंदर

सुखद सदा पायीं ॥१॥

या साईच्या लीला स्मरता

जीवन सुफलित भाग्य बरसता

या जन्माच्या सार्थकतेला

दिव्य पूर्णता येई ॥२॥

जुळती हे कर झुकतो माथा

ओठीं येते साई गाथा

अणूं अणूंतून दडला साई

अशी प्रचीती येई ॥३॥

श्री. कृ. व्यं. हवालदार
गंगाधर निवास
जयचामराज नगर, हुबळी

श्री साईनाथांचा शरणाधी ९

लेखक : ब्रम्हीभूत स्वामी साईशरणांद
अनुवादक : वि. बा. खे

राधाकृष्णआईची माझी पूर्वजन्माची काही ओळख असावी. कारण प्रथम दिवसापासूनच तिने माझे लाड केले.

एक दिवस ती मला म्हणाला, "वामन्या, ही तुझी कफनी फार मळली आहे. ती मी धुवून देते. तू तोपर्यंत स्नान कर".

मी म्हणालो, "कफनी डबल मांदरपाटाची जाडी आहे. ती धुतली जाईल परंतु सुकेल कशी ? आरतीचा समय होत आला आहे".

ती म्हणाली, "तू काही काळजी करू नकोस." असे म्हणून ती कफनी घेऊन गेली आणि माझे स्नान होऊन मी अंग पुसत होतो इतक्यात तिने कफनी स्वच्छ धुवून सुकवून आणली व म्हणाली, "वामन्या, ही तुझी कफनी घाल." फक्त दहा पंधरा मिनिटात हे सर्व तिने कसे केले असेल ते आश्चर्यच होय. आपल्या सिद्धीचा प्रताप अशा रीतीने तिने मला दाखविला असे मी समजलो व अजून पण तसेच मानतो.

१९१६ साली चावडीत आरती चालू होती तेव्हा राधाकृष्णआईपासून मी थोडा दूर कोठीत उभा होतो. तेव्हा तिने स्वतःच्या हातात राधाकृष्णाची मूर्ति घेऊन असा अग्नि प्रदिप्त केला की मूर्ति लाल लाल झाली व मी जरी सहा हात तिच्यापासून दूर होतो तरी माझ्या शरीराला ज्वालेची झळ लागली.

बाबांच्या सूचनेनुसार मी राधाकृष्णआईकडे जाण्याचे सुरू केले होते म्हणून तेथे मला सेवेची संधी मिळाली. सुरवातीला सकाळी राधाकृष्णआईने दाखविल्याप्रमाणे बाबांच्या उपाहाराची चांदीची भांडी मातीने साफ न करता बाहेरून ताजे शेण आणून मी स्वच्छ करी. बाबा लेंडीवर गेल्यानंतर तिने येण्यास सांगितले होते. त्याप्रमाणे बाबा लेंडीवर जाण्यासाठी सडकेवर आले की मी तेथे जाई. पुष्कळ वेळा तिच्या खोलीचे दार उशीरा उघडे. तेव्हा मी उशीरा जाई, परंतु सेवेत अंतर पडू दिले नाही. अनेकदा, कुठल्याही कारणाने किंवा कारणाशिवाय ती मला शिष्यांची लाखोली वाही. परंतु मी मनाचा पक्का निश्चय केला होता की बाबांनी मला तेथे सेवेसाठी पाठविले आहे. त्याअर्थी सर्व सहन करावे पण सेवेत खंड पडू देऊ नये. तो माझा निश्चय बाबांनी पक्का करून टिकविला.

नंतर कित्येक वेळा बाबा लेंडीहून परतल्यावर त्यांची बैठक गादी तक्क्या नीट नेटकी करण्यात मी मदत करी. तरी सुद्धा राधाकृष्णआई एकदा माझ्याशी भांडली.

तेव्हा दोन तीन दिवस ही सेवा बंद पडली. मध्यंतरी कोणीतरी बाबांना रेशमाचे हिरव्या रंगाचे झेंडे दांडयांसह भेट दिले होते. साठेसाहेबांच्या वाडया समोरून बाबांच्या लेंडीला जाण्याच्या रस्त्याच्या दोन्ही बाजूस थोडया थोडया अंतरावर खड्डे खोदून त्यात हे झेंडे रोवण्याची प्रथा राधाकृष्णाआईने सुरू केली व दुसऱ्या तिसऱ्या दिवसापासून ही कामगिरी माझ्यावर सोंपविली व ती मी कित्येक दिवस यथायोग्य संभाळली. पुढे ही जबाबदारी शिरावर घेतल्यावर सकाळच्या न्याहारी नंतरच्या बैठकीला हजर राहण्याच्या आड येऊ लागल्यामुळे मला आतून असंतोष असे. म्हणून एक दिवस मी हे काम तसेच सोडून बाबांच्या बैठकीस उपस्थित राहिलो. तेव्हा बाबा माझ्याशी बोलले तर नाहीच परंतु बैठकीतून मला उठविले. त्यावरून मी समजलो की रस्त्याच्या दोन्ही बाजूचे ध्वजारोपण बाबांच्या संमतीनेच राधाकृष्णाआईने सुरवात केले असून, ही सेवा सोडून दरबारातील उपस्थिती अधिक महत्वाची समजण्यात माझी चूक होती. म्हणून लगेच प्रथेप्रमाणे मी ध्वज रोवले व नंतर सकाळच्या बैठकीस जाण्याचे कधी पण मनात आणले नाही.

काही दिवसांनी बाबांच्या सकाळच्या फेरीनंतर, तात्या कोते पाटील बाबांकडे येऊन जाण्याच्या अगोदर की नंतर ते मला आता आठवत नाही, गुगुळाचा धुनीत धूप करण्याचे कार्य राधाकृष्णाआईने मला दिले होते ते मी करित असे. परंतु काही कारणाने माझ्याबरोबर भांडून, मला पाठविण्याचे बंद करून दुसऱ्याकडून धूप करण्याचे राधाकृष्णाआईने सुरू केले. दोन दिवसानंतर बाबांनी रागावून त्या दुसऱ्या माणसास धूप करण्यास मनाई केली. ताबडतोब त्याच संध्याकाळी राधाकृष्णाआईने ही गोष्ट मला सांगितली व सेवा तुझ्याकडून काढून घेण्यात आपली चूक झाली असे कबूल करून मला धूप करण्यासाठी पाठविले, व अशा रीतीने ही माझी सेवा चालू राहिली.

वरील नित्य सेवेशिवाय सणासुणाच्या दिवशी मशीद लिपण्याचे किंवा धुण्याचे काम चाले. तसेच प्रत्येक सणाच्या दिवशी आवाराची मातीची भित व त्यातील झरोके यांची दुरुस्ती तसेच त्यांना शेणाने सारविण्याचे काम चाले, ते पण सर्वांबरोबर किंवा राधाकृष्णाआई व मी, बाबा चावडीत गेले असल्यास, त्या रात्री करत असू. चावडीपासून पादुकास्थाना पर्यंतच्या पथावर दोन तारेच्या जाळीच्या कमांनी उभारल्या होत्या व त्यावर वेली चढविण्याचे कामास दोन्ही बाजूस खड्डे खोदून राधाकृष्णाआईने माझ्यासह सुरवात केली होती.

काही जागी चुना लावण्यात येई. अशा एका प्रसंगी दुपारी बाबा लेंडीवर गेले असता हे काम करण्याचे राधाकृष्णाआईने नक्की केले. त्यासाठी सभामंडपात सध्या शिला आहे. तेथे चुन्याचे पींप व बोळ ठेवले होते. राधाकृष्णाआईची पींपाकडे पाठ होती व पींप माझ्या समोर होते. एक दोन मुलं चुना बोळ्याने घेऊन चुन्याची नासाडी करत होते, परंतु मी शून्य मनस्कपणे बघत होतो.

राधाकृष्णआईची तिकडे नजर जाताच व मी निश्चेष्ट उभा असलेला पाहून राधाकृष्णआईने रागाने मला दोन चापट्या मारल्या व म्हणाली, "काय दिसत नाही तुला काय नासाडी करून राहिली आहेत ही पोरं"? मला मारल्याबद्दल तिला नंतर पश्चाताप झाला असावा. कारण मी मुक्कामावर गेल्यावर लगेच तेथे येऊन तिने माझे समाधान केले.

संध्याकाळी दिसायला मोठी पण वजनाने हलकी अशी घागरीने राधाकृष्णआई पाणी भरत असे व त्या कामासाठी एक दोन दिवस मला बरोबर घेतले. ज्या विहिरीला मोट होती त्या विहिरीतून पाणी काढून घागर आणि एक बादली ती भरे आणि मी घागर व ती बादली घेई. माझ्या घरचे कोणी शिरडीला आल्यास ही सेवा राधाकृष्णआई माझ्याकडून करून घेत नसे. तरीसुद्धा एकदा तिचे न ऐकून मी घागर आणली. त्यावेळी तिने घागरीतील पाणी ओतून टाकले व बाबांनी सुद्धा आपल्या कुटुंबातील माणसासमक्ष केलेल्या अशा सेवेबद्दल नाराजी व्यक्त केली.

कित्येक वेळा मध्यरात्री किंवा सर्व निद्रिस्त झाल्यावर राधाकृष्णआई एकटी जाई व पाणी भरून आणी. हे मी एका मध्यरात्री उठलो तेव्हा प्रत्यक्ष पाहिले. त्यावेळी तिच्या बरोबर जाऊन मदत करण्यासाठी तयारी करता तिने चक्क नाही म्हटले, व मध्यरात्री ही सेवा मला करू दिली नाही. वापरलेल्या मेणबत्तीचं ओघळून गेलेलं मेण परत वितळवून साचात घालून मेणबत्तीचे काम पण मी काही दिवस केले. एकदा कागदाचे लहान लहान सुंदर तुकडे पॅकिंगमधून आले होते त्याची फुलं बनवून हार करण्याचे कार्य तिने माझ्यावर सोपविले. ते मी फुरसतीप्रमाणे माझ्या खोलीत बसून करत असे. असे हार राधाकृष्णआई खुबीने चावडीच्या मंचावरील किनारीवर लटकावी. घोड्यासाठी बाजरी सडण्याचे काम सुद्धा मी अनेकदा तिच्या सांगण्यावरून तास तास बसून केले होते. शिवाय अकरा महिने शिरडीत राहून मुंबईला परतल्यावर मे महिन्यात शिरडीला पुनः जाण्याचे झाले त्यावेळी वाळ्यांच्या पडद्यांचे काम चालू होते ते पण राधाकृष्णआईने मला शिकविले व ते सुद्धा मी पुष्कळ प्रमाणात केले. सुतारकाम पण राधाकृष्णआईकरी त्यात रांधा मारण्यात मी मदत करी. एकादे काम जर मला येत नसले तर ते मला आग्रहपूर्वक जवळ बसवून राधाकृष्णआई शिकवी.

सेवा करताना थोडी मोडतोड पण माझ्या हातून झाली होती. मशीदीची किंवा चावडीची हंडी माझ्या हातून एकदा फुटली. तसेच राधाकृष्णआईच्या कपाटाची साफसुफी करताना एक काचेची बरणी किंवा झाकण माझ्या हातून फुटले. नवीन बरणी आपण आणून द्यावी या हेतूने मी ती बरणी लपवून ठेवली. वामनराव नार्वेकरांना नवी हंडी व बरणी माझ्या खचाने आणण्यासाठी विनंती केली ते त्यांनी

राधाकृष्णआईला सांगितले. राधाकृष्णआईने तसे करण्यास मनाई केल्याने मी गप्प बसलो.

दरम्यान एक दिवस दुपार नंतर भोजनाची वेळ होताच ती म्हणाली, "येथे माझा एक 'आणा' होता तो तू चोरलास". मी म्हणालो, "मी तुझा आणा पाहिला नाही परंतु तुला तसं वाटत असल्यास हा आणा घे. असे म्हणून मी तिला एक आणा दिला. त्यामुळे ते प्रकरण लांबले नाही*.

* हया रूपकाचा अर्थ स्वतः मेहनत करून "ज्ञानाची चोरी" केली असा होतो हे पुढे लेखकाला विषद झाले त्याची हकीकत पुढे येईल.

साई-महिमा

देवातूनी देवा, साई देवा
कशी करू मी तुझी सेवा ।
जेव्हा घडते तुझे दर्शन
विसरून जाते देह-भान ॥१॥

जेव्हा येते मी शिर्डीस
लागते मला तुझी आस ।
असे वाटते बसावे चरणी
उठूच नये कुठल्याच कारणी ॥२॥

तुजकडे आहे श्रद्धेची तिजोरी
म्हणतोस भक्ता धरा सबूरी ।
सर्व काही मिळेल तुमच्या पदरी
श्रद्धा सबूरी सोडू नका परी ॥३॥

तुजकडे आहे दयेचा सागर
म्हणूनच भरतो भक्तांची घागर ।
येतात भक्त शिर्डीच्या मार्गात
तु नेतोस त्यांना सुखाच्या स्वर्गात ॥४॥

कृ. चित्रा उद्धव बल्लाळ
G/23 कुमार सोसायटी
नेहरू रोड, सांताक्रुझ (पूर्व)
मुंबई ४०० ०५५.

दक्षिण भारतात श्रीसाईभक्तिचा प्रसार करणारे प. पू. श्री. नरसिंह स्वामीजी

श्री. सदानंद चेंदवणकर
कार्यकारी संपादक "श्रीसाईलीला"
श्री साईबाबा संस्थान, शिरडी.

प. पू. नरसिंह स्वामीजी

सडपातळ अंगकाठी, मध्यम बांधा, घड उंच नाही की ठेंगूही नाही. भव्य भाल प्रदेश त्यावर केशरी गंधाचा टिळ, पांढरी शुभ दाढी, शोधक वेधक नेत्र, अंगावर लांब पांढरा झब्बा, कमरेभोवती गुंडाळलेली व चांगली लांब पायापर्यंत आलेली पांढरी धोती, खांदयाला अडकवलेली कापडाची पिशवी आणि त्या पिशवीत बघावे तर काय? शिरडी-द्वारकामाईतील धुनीतील उदीच्या बारीक बारीक कित्येक पुड्या, स्वतः तयार केलेली श्री साई अष्टोत्तरशत नामावली पुस्तकेच्या प्रती आणि श्री साईबाबांची काई साईजची छायाचित्रे हातात बाबांची शिळेवर आरूढ असलेल्या छायाचित्राची तसबिर. अशा थाटात ही वयोवृद्ध व्यक्ती झपाझप पावले टाकीत असे. रस्त्यात अधून मधून थांबे, ओळखी देखीची मंडळी त्यांना लवून नमस्कार करीत. क्षणभर ही व्यक्ती थांबून त्यांची आपुलकीने विचारपूस करी. दुःखी आजारी असलेल्या व्यक्तीच्या घरी ही व्यक्ती अवश्य जाई. त्या व्यक्तीस धीर देत असे आणि निरोप घेताना उदीची पुडी, बाबांचे चित्र हमखास देत असे आणि "बाबा परिपूर्ण प्रसाद सिद्धी रस्तू" म्हणून शुभाशिर्वाद देत असे.

दक्षिण भारतात या वंदनीय विभूतीला मोठा मान दिला जात असे. या थोर व्यक्तीचे नाव आहे. प. पू. श्री. नरसिंह स्वामीजी. दक्षिणेत श्री साईबाबांचा प्रसार, प्रचार, बाबांची मंदिरे, बाबांच्या विषयीचे सर्व प्रकारचे साहित्य इत्यादी बद्दल जरूरीरिने व तळमळीने कृणी कष्ट घेतले असतील तर ते श्री. नरसिंह स्वामीजींच. आपल्या हयातीत त्यांनी मद्रास येथे "ऑल इंडिया साई समाज" या संस्थेची स्थापना केली व आजही ही संस्था चांगली नाव रूपाला आलेली संस्था म्हणून ओळखली जात असून श्री. स्वामीजींचे ध्येय समोर ठेऊन कार्य करीत आहे. दरवर्षी या संस्थेतर्फे अखिल भारतीय पातळीवर साईभक्तांचा मेळावा भरविला जातो, व देशातले बहुसंख्य सुशिक्षित, सुसंस्कृत साईभक्त या निमित्त्याने गोळा होतात. दोन दिवस हे अधिवेशन भरविले जाते.

प. पू. नरसिंह स्वामीजींचा जन्म २९ ऑगस्ट १८७४ रोजी दक्षिण भारतातील कोईमतूर जिल्ह्यातील भवानी या शहरात झाला. या शहराला हे नाव तेथील नदीवरून पडले आहे. त्यांचे वडील बी. वेंकटगिरी अय्यर हे तेथील एक सुखवस्तू गृहस्थ होते. नरसिंहाच्या मातोश्रींचे नाव अंगाचीयामल अय्यर. हे अय्यर कुटूंब सनातनी व मोठे धार्मिक वृत्तीचे होते.

नरसिंहाच्या लहानपणीच या अय्यर कुटूंबाने भवानी शहर सोडले व ते सालेम येथील लक्ष्मीनारायणाच्या मंदिरा जवळ राहिले. त्यांचे तेथले घर हे सालेम मधील चांगले मोठे भव्य असे ओळखले जात होते. बी. वेंकटगिरी सालेमला आल्यावर वकीलीचा व्यवसाय करू लागले, व आपल्या या व्यवसायात ते चांगल्या प्रकारे ओळखले जाऊ लागले.

छोट्या नरसिंहाचे प्राथमिक व दुय्यम शिक्षण सालेम येथे झाले. शिक्षण घेत असताना ते नियमितपणे शाळेत जात व दिलेला अभ्यास पूर्ण करीत असत. विद्यार्जनात त्यांचे लक्ष होते. सालेम येथूनच मॅट्रिकची परीक्षा उत्तीर्ण झाल्यावर त्यांनी मद्रासच्या खिश्चन कॉलेजात पुढील अभ्यासासाठी प्रवेश केला व बी.ए. पदवी घेऊन ते पदवीधर झाले. पुढे बी.एल. या वकीलीच्या पदवी परीक्षेचा अभ्यास करण्यासाठी त्यांनी मद्रासच्या लॉ कॉलेजात प्रवेश केला व तेथून ते वकीलीची परीक्षा पण उत्तीर्ण झाले.

बी.ए.बी.एल. वकील झालेले तरुण नरसिंहजी १८९५ साली सालेमला परतले, व तिथे त्यांनी वकीलीच्या व्यवसायास आपल्या वडीलांचा आदर्श समोर ठेवून सुरुवात केली. आपला कज्जा-खटला चालविताना ते अतिशय शांत असत व प्रसंगी गंभीर होत. यामुळे त्यांना यश मिळत असे.

सालेम गाव थिरुमतीमुन्न ओढ्याच्या काठावर वसलेले आहे. तेथल्या नसटमपट्टी तलावातील पाण्याचा पुरवठा येथे केला जातो. याच पाण्यावर येथले ब्याग-बगिचे,

व छोटे मोठे उद्योग, व्यवसाय चालतात. तेथल्या सर्विश्य टेकडीच्या ऊतारावर कॉफीची लागवड होते. पण या शहरात सारखा प्लेगचा प्रादुर्भाव होत असे. येथल्या नगरपालिकेला चांगल्या प्रशासकाची गरज होती ती नरसिंहजींनी भागविली. ते सालेम नगरपालीकेचे अध्यक्ष निवडून आले. तसेच सालेम कोऑपरेटिव्ह बँक व सालेम लिटरसी सोसायटी या संस्थांशी त्यांचा घनिष्ट संबंध आला. बँकेचेही ते अध्यक्ष झाले. त्यावेळी सालेम मध्ये जस्टिस सुंदरम चेट्टीयर, चक्रवर्ति रोजगोपाला चारियर व श्री. मुथुकृष्ण अय्यर या तीन कार्यकर्त्या व्यक्ती होत्या. सालेममध्ये श्री. नरसिंहजींचा विवाह सौ. सीता लक्ष्मी यांचे बरोबर झाला. तिच्या पासून त्यांना अपत्य संपदा पण लाभली.

सालेम मध्ये जनतेने केलेल्या तकारीची चौकशी ते तातडीने करित व प्रजेला समाधानकारक उत्तरे देत यामुळे ते तिथे खूपच लौकीकाला व आदराला पात्र झाले. यामुळेच की काय सालेम, कोईमतूर व निलगिरी मधून ते मद्रास विधीमंडळावर निवडून गेले. प्रादेशिक भाषेत मद्रास विधीमंडळात बोलणारे ते पहिलेच लोकप्रतिनिधी होत. आपल्या भाषणातून ते इंग्रजी व संस्कृत साहित्यातील उतारेच्या उतारे संदर्भा दाखल देत असत. लिटरसी सोसायटीत ते एक उत्कृष्ट टेनिस व विलीयर्ड खेळाडू म्हणून गाजले होते.

श्री. नरसिंहजी संबंध दिवसभर कुठेही व कसल्याही कामात असोत पण सायंकाळी ठीक सहाच्या ठोक्याला ते आपल्या निवासस्थानी परतून पुजा-पाठ करित असत. त्यांचा हा नियमितपणा अगदी वाखाणण्याजोगा होता. राजकारणात ते लो. टिळकांनाच मानीत. १९१४ साली ते लेजिसलेटिव्ह कोन्सीलमध्ये बहुमताने निवडून आले व १९२० सालपर्यंत ते सभासद होते. अॅनी बेझंट यांनी सुरु केलेल्या होम रूल चळवळीत ते एक क्रियाशील कार्यकर्ते होते. १९१७ साली लीगतर्फे ब्रिटनमध्ये पाठविलेल्या त्रिसदस्यामध्ये त्यांची नियुक्ती करण्यात आलेली होती. सर जॉन जोसेफ हे मदुराईचे सभासद व श्री. मंजिरी रामा अय्यर हे आणखीन दोन सदस्य त्यांचे बरोबर होते. या तिघांना भारताची बाजू मांडण्यासाठी ब्रिटनमध्ये पाठविण्यात आलेले होते. परंतु या त्रिसदस्यांना ब्रिटीश बार कॉबिनेटने जिब्राल्टर येथे १५ दिवस अडकवून ठेवून नंतर भारतात परत पाठविले. या अपमानामुळे १९२० साली त्यांनी निवडणुकीचे वेळी असहकार दाखविला. १९२५ सालपर्यंत नरसिंहजी लोकप्रियतेच्या, प्रसिद्धीच्या सर्वोच्च पदापर्यंत पोचलेले होते. त्यांची वकील म्हणून ही कामगिरी गौरविली गेली होती. पण याच सुमारास त्यांचेवर दुर्दैवी कौटुंबिक आपत्ती कोसळली व त्यामुळे त्यांनी आपल्या व्यवसायाला व सार्वजनिक सेवेला अगदी कायमचा रामराम ठोकला.

ती घटना अशी की, त्यांची दोन लहान मुले जयराम व सावित्री ही खेळता खेळता त्यांच्याच आवारातील विहिरीत अचानकपणे पाय घसरून पडली व ती

पाण्यात बुडाली. या आघातामुळे ते दुःखी कष्टी झाले. या दुःखद स्थितीतून त्यांनी आपल्या आणखीन दोन कन्यका राजलक्ष्मी व शारदाम्बल यांना चांगले शिक्षण देऊन, त्यांचे विवाह करून देऊन त्यांना मार्गाला लावले.

आपल्या सर्व समाजकार्याला रामराम ठोकल्यावर नरसिंहजींनी आपल्यावर अशा प्रकारची दुर्दैवी आपत्ती आणणाऱ्या भगवंताचा शोध घेण्यात आपल्या उर्वरित आयुष्याचा कालखंड घालविला. १९२५ साली त्यांनी वकीलीची सनद सरकारला परत केली. सालेम येथील आपल्या निवास स्थानालगतच्या लक्ष्मी नारायण मंदिराचे कामकाज पूर्ण करून ज्येष्ठ आचार्यांचा आशिर्वाद घेऊन ते घराबाहेर पडले. प्रथम ते अरुणाचलमच्या रमण महर्षिंच्या आश्रमात आले. तेथून भारतातील तीर्थक्षेत्रांना व परमपवित्र स्थळांना भेटी देत देत नगर जिल्हयातील साकोरीस श्री. उपासनींकडे आले. मेहेरबाबांच्या भेटीचाही त्यांना लाभ झाला. उपासनींनी त्यांना भक्तिमार्गाचाच अवलंब करण्याचा आदेश देऊन जप, भजन, पारायण इ. बद्दल सदुपदेश केला. १९२५ ते ३० साल पर्यंत नरसिंहजींनी असा काळ घालविला. पुढे हुबळी, पंढरपूर केडगाव असाही प्रवास त्यांनी केला. नंतर स्वामीजींनी श्री उपासनीचे मार्गदर्शक श्री साईनाथ महाराज यांचा प्रचार, प्रसार व सेवा करण्याचे व्रत जे घेतले व ते अगदी हयात भर पाळले.

श्री. नरसिंहजींनी श्री साईबाबांच्या बद्दलची सर्वती बारीक सारीक माहिती मिळवून बाबांच्या चरित्राचे चार खंड इंग्रजीत लिहिले. या कामी त्यांना इंदूरचे श्री. रेगे व श्री. अवस्थी यांचे भरपूर सहाय्य झाले. त्यांच्या त्या चरित्राचे तामिळी, कन्नडी, व मल्याळम भाषेत अनुवाद झाले आणि त्यामुळे दक्षिणेत त्यांचे नाव सर्वतोमुखी झाले. दक्षिणेत श्री साईबाबांचा असा प्रचार-प्रसार श्री. नरसिंहजींनीच केला व त्यांच्या त्या भरीव कार्यामुळे ते "नरसिंह स्वामीजी" म्हणून ओळखले जाऊ लागले. साईबाबांच्या चरित्रप्रमाणेच रमण महर्षि यांचे चरित्रही त्यांनी लिहिले. स्वामीजींच्या इंग्रजी साई चरित्रामुळे ऑर्थर ओसबोर्न सारखे पाश्चात्यही प्रभावीत झाले. १९३६ साली स्वामीजी प्रथमच शिरडीला गेले व श्री साई समाधी पुढे नतमस्तक झाले. अनेक श्रेष्ठ साईभक्तांशी त्यांचा परिचय झाला. पुढे स्वामीजींनी 'साई स्तोत्रम' लिहिले. अबदुल बाबांची व त्यांची गाठभेट झाली. बाबांचे अनेक जागृत अनुभव त्यांना येऊ लागले. त्यांना दिव्य संदेश त्यांचेकडून मिळत गेले. बाबांचे व त्यांचे गूढ संभाषण चाले. अशाप्रकारे साईसेवेला वाहून घेतलेल्या स्वामीजींनी १९३९ साली मद्रास-मैलापूर येथे 'ऑल इंडिया साई समाज' या नावाची साई भक्तीचा प्रसार प्रचार करणारी संस्था स्थापन केली. "हू इज साईबाबा" हे त्यांचे १ ले प्रकाशन १९३९ साली भक्तांसमोर आले त्याची त्यावेळी किंमत होती अवघी एक आणा. सर्वानाच ते खरेदी करता आले म्हणून ते खूपच लोकप्रिय झाले होते. 'वंडरस सेंट' हे त्यांचे दुसरे लोकप्रिय पुस्तक होय.

'श्रीसाईचरित्र नाटकम' हे सात अंकी नाटक पण त्यांनी लिहिले. १९४० साली 'साईसुधा' नावाचे मासिक त्यांनी सुरू केले ते आजतागायत चालू आहे. १९४६ साली ऑल इंडिया साई समाजातर्फे पहिला मेळावा मद्रास येथे भरविला गेला त्यावेळी देशातले २०० हून अधिक साईभक्त चार दिवसाच्या समारंभास हजर होते. यंदा २२ वे अधिवेशन भरविले गेले. समाजातर्फे मंदिर, शाळा, दवाखाना, छापखाना, वाचनालय इ. उपक्रम राबविले जातात. १९४५ च्या जानेवारीत नरसिंह स्वामीजींनी 'ग्लिमसेस ऑफ साईबाबा' हा ग्रंथ लिहून पूर्ण केला व तो पुस्तक रूपाने प्रसिद्ध पण झाला. त्यांनी लिहिलेले चार खंड श्रेष्ठ दर्जाचे म्हणून समजले जातात. त्यांचा 'चार्टर्स अँड सेईंग' हा ग्रंथ १९५३ साली पूर्ण झाला. म्हैसूरचे महाराजांनी ९ सप्टेंबर १९५३ रोजी मद्रास साईमंदिराला भेट देऊन ५००० रु. ची देणगी दिली. या निधीतून या ग्रंथाची छपाई करण्यात आली होती.

अक्टोबर १९५३ मध्ये श्री नरसिंहस्वामीजींना एक अपघात झाला. आपल्या स्नानगृहात पाय सरकून ते पडले व त्यामुळे त्यांच्या मांडीचे हाड मोडले. आठ आठवडे तेथल्या जनरल हॉस्पिटलमध्ये त्यांना ठेवण्यात आले होते. या अपघातामुळे त्यांची प्रकृती अधून मधून नरमगरम असे. १२ सप्टेंबर १९५६ रोजी त्यांचा ८३ वा वाढदिवस समाजातर्फे साजरा करण्यात आला. ८ अक्टोबर १९५६ रोजी त्यांची प्रकृती अचानक बिघडली. अपचन व ताप यामुळे ते आपल्या बिछान्यावरून हलूच शकले नाहीत. त्यांच्या पायाला सूज आली. संवेदना त्यांना होईनाशी झाली आणि १९ अक्टोबर १९५६ रोजी पहाटे ३ वाजून ४५ मिनिटांनी स्वामीजी श्री साई चरणी विलीन झाले.

श्री. नरसिंह स्वामीजींच्या हयातीतच श्री. के. राधाकृष्णन उर्फ साईपादानंद राधाकृष्ण स्वामीजींची समाजाच्या कार्यकारी पदावर नेमणूक करण्यात आली होती. स्वामीजींनी आपल्या अगदी तोडीच्याच कार्यकर्त्यांची योजना आपल्या पदावर केलेली होती. श्री राधाकृष्ण स्वामीजींनी पण श्री साईबाबा प्रचार प्रसाराचे भरघोस कार्य आपल्या गुरुजींप्रमाणेच केले पण त्यांचे सुद्धा १९८० चे मकर संक्रांतीला स्वर्गारोहण झाले. त्यांनी बंगलोर येथे 'श्री साई स्पिरीच्युअल सेंटर' या नावाची संस्था स्थापन केली. ही संस्थाही भरीव कार्य करीत आहे. आज मद्रास व बंगलोर येथे 'ऑल इंडिया साई समाज' व 'साई स्पिरीच्युअल सेंटर' या संस्था एकच संस्था म्हणून ओळखल्या जातात. मद्रास येथे समाजाच्या जागेत नरसिंह स्वामीजींची एक खोली असून तिथे त्यांच्या सहवासातील वस्तू काळजीपूर्वक जतन करून ठेवलेल्या आहेत. तर बंगलोर येथल्या सेंटरमध्ये 'हंसनिकेतन' नावाची राधाकृष्ण स्वामीजींची पण एक खोली असून तिथेही त्यांच्या सहवासातील वस्तू ठेवलेल्या आहेत.

या दोन्ही श्रेष्ठ संतांना कोटी कोटी प्रणाम.

ऑल इंडिया साई समाजाचे यशस्वी अधिवेशन

प. पू. नरसिंह स्वामीजींनी मद्रास येथे स्थापन केलेल्या ऑड इंडिया साई समाजातर्फेचे २२ वे साई भक्तांचे अधिवेशन बंगलोर येथे २३ व २४ नव्हें १९८५ या दोन दिवशी यशस्वीपणे पार पडले. प. पू. राधाकृष्ण स्वामीजींनी बंगलोर येथे स्थापन केलेल्या श्री साई स्पिरीच्युअल सेंटरच्या नव्या भव्य विस्तारीत मंदिराचे वास्तूत यंदा अधिवेशन सेंटरचे वतीने भरविण्यात आलेले होते.

संमेलनाचे सुरवातीला श्री साईबाबांच्या भव्य प्रतिमेची श्री राम मंदिरापासून तो एन.आर. कॉलनीतील श्री साईबाबा मंदिरापर्यंत प्रचंड मिरवणूक वाजत गाजत काढण्यात आली. नंतर प्रतिमेपुढे दिप आराधना करण्यात आली. त्यानंतर श्रीमती सरोजा श्रीधर यांनी स्वागतपर पद्य गायिले. नंतर श्री साई स्पिरीच्युअल सेंटरचे अध्यक्ष श्री. एस.पी. नानजुंडा मुदलियार यांनी सर्वांचे स्वागत केले. नंतर स्वामी विवेकानंद आश्रमाचे स्वामी श्री दयात्मानंद यांनी सुंदर उपदेशपर भाषण केले. व भक्तिमार्ग म्हणजे काय ते समजावून सांगितले. त्यांचेनंतर श्री वरदादेशिकार, डॉ. पै, श्री. रघुराम इ. ची भाषणे झाली. या अधिवेशन प्रसंगी कर्नाटक राज्याचे माजी शिक्षण मंत्री श्री अ.आर. बद्रीनारायण अध्यक्ष होते.

दुपारच्या अधिवेशनात देशातील काकीनाडा, दावणगेरी, बंगलोर, कोईमतूर इ. निरनिराळ्या श्री साईमंदिरांची, श्री साई संस्थांची माहिती त्या त्या संस्थांच्या अधिकारी मंडळींनी कथन केली.

दिनांक २४ रोजीच्या कार्यक्रम प्रसंगी ऑल इंडिया साईसमाजाचे अध्यक्ष श्री. टी. केशवराव अध्यक्ष स्थानी होते. यावेळी भक्तांनी आपले श्री साईबाबांचे विषयीचे आलेले अनुभव कथन केले. कर्नाटक राज्याचे माजी मुख्य सचिव व बंगलोरच्या भारतीय विद्याभवनाचे अध्यक्ष डॉ. जी. व्ही. के राव यांनी श्रीसाईबाबा व ऐतिहासिक परंपरा या विषयावर भाषण केले. त्यांचे नंतर श्री. एम. रंगाचारी यांनी भाषण केले. दुपारी आपापले साई अनुभव व भक्ती या बदलचे विचार भक्तांनी दिले. शोवटी मद्रास येथील समाजाचे चिटणीस श्री मुथू वेंकटरामन यांनी आभार प्रदर्शन केले. या अधिवेशनाची एक रंगीत फिल्म घेण्यात आली.

या अधिवेशन सोहळ्यास देशातील सुमारे २०० प्रतिनिधी हजर होते. दोन्ही दिवस भक्तांची निवास, भोजन, चहापान इ. ची सुंदर व्यवस्था सेंटरने चांगली ठेवली होती. दोन्ही दिवशी सायंकाळी व्ही.डी. ओवर श्री बाबांचे विषयीचे रंगीत चित्रपट दाखविण्यात आले. मुंबई महाराष्ट्रातून सुमारे १५ प्रतिनिधी या अधिवेशनास हजर होते. अधिवेशन प्रसंगी १०० पानांची एक सुरेख स्मरणिका

ही प्रकाशित करण्यात आली. त्यात विविध 'मान्यवर' भक्तांचे वाचनीय व संग्राह्य लेख समाविष्ट करण्यात आलेले आहेत. अधिवेशनास थोरामोठ्यांचे संदेशही बरेच आले होते. सर्वातफे आभारप्रदर्शन स्पिरीच्युअल सेंटरचे उपाध्यक्ष श्री. आर. शेषाद्री यांनी केले. श्रीसाईलीलाचे कार्यकारी संपादक श्री. सदानंद चेंदवणकर या अधिवेशनास उपस्थित होते. ९७ वर्षांच्या मुदलियार घराण्यातील वयोवृद्ध तपस्वी माताजी यांनीही अधिवेशन प्रसंगी भक्तांना दर्शन दिले.

श्री साईबाबा संस्थान, शिष्यवृत्ती

श्री साईबाबा संस्थान, शिरडी यांचेकडून सन १९८५ करिता गरीब व हुशार अशा पात्र ठरणान्या विद्यार्थ्यांना शिष्यवृत्ती वाटप करावयाचे आहे.

तरी इ. १० वी (नवीन एस.एस.सी.) वा त्यापुढील कोणत्याही महाविद्यालयीन तसेच कोर्सेसच्या परिक्षेत शोकडा ६० टक्के किंवा त्याहून जास्त गुणसंख्या असणाऱ्या विद्यार्थ्यांनी आपल्या शैक्षणिक संस्थेमार्फत संस्थानचे ठराविक नमुन्यातील अर्ज पाठवावेत.

अर्जाची प्रत श्री साईबाबा संस्थान, शिरडी ता. कोपरगाव जिल्हा अहमदनगर यांचेकडे मोफत मिळतील. पोष्टाने पाहिजे असल्यास स्वतःचा पत्ता असलेले ५० पैशाचे तिकीट लावलेले पाकिट अथवा ५५ पैशाची पोष्टाची तिकीटे पाठविल्यास मिळतील.

छापील अर्ज मागविण्याची अंतिम मुदत १५.१.१९८६ तर अर्ज स्विकारण्याची अंतिम मुदत ३१.१.१९८६ अशी आहे.

मुदतीनंतर आलेल्या किंवा अपुरी माहिती असलेल्या तसेच वरील अटी पूर्ण होत नसलेल्या अपात्र अर्जांचा विचार केला जाणार नाही व त्याबाबत पत्रव्यवहारही केला जाणार नाही.

शिरडीचे धन्वंतरी - श्रीसाईबाबा

सौ. निला अनिल रसाळ

२०९३, बेलबाग,
रत्नागिरी

बहुदा प्रत्येक माणसाला आपत्तीच्यावेळी परमेश्वराची आठवण होते. दारी सुख पाणी भरत असतां आनंदाच्या भरात डोळ्यांवर संपत्तीचा गर्व चढलेला असतो आणि आपण थोड्या बेफिकीरीने वागतो. साधुसंत म्हणजे आपल्या बहुमूल्य वेळेचा अपव्यय करणारे भ्रमिष्ट लोक असे गृहित धरून शक्यतो त्यांना टाळण्याचा प्रयत्न प्रत्येकजण करित असतो. आपत्ती कोसळल्या, असहय रोगाने देह पिडीत झाल्यावर मात्र देवाची प्रकर्षाने आठवण होते. साधुसंतांचे पाय धरण्याची ओढ लागते. संसारात विरक्तपणा आल्यामुळे संत समागमाची इच्छा झालेले आणि परमेश्वराला खऱ्या निःसीम भक्तीने आळविणारे फारच थोडे आढळतात.

साईबाबांच्या बाबतीतही तसेच घडले. बाबांचा किर्ती परिमल जसजसा वाढला तसतसे त्यांच्या दर्शनासाठी लांबलांबचे लोक येऊ लागले. त्यापैकी बरेच लोक रोगाने त्रस्त झाल्याने बाबांच्या कृपेने गुण मिळावा याच आशेने येत होते. बाबांचे वैद्यकीय ज्ञान परमोच्च कोटीला पोहोचलेले होते. किंबहुना या भूतलावर प्रतिधन्वंतरीच मनुष्यरूपाने जन्माला आले होते. हजारो लोकांनी आपली व्यथा नाहीशी करून घेऊन प्रत्यक्ष अनुभव घेतला.

गावातील एखादा मनुष्य आजारी पडला तर बाबा स्वतः त्याच्या घरी जाऊन औषधोपचार करित आणि स्वतः अंगमेहनतीने त्या आजारी माणसाची सेवा-सुश्रुषा करित. बाबांना आयुर्वेदाचे तसेच निरनिराळ्या औषधी वनस्पतींचे व भस्मांचे चांगले ज्ञान असावे हे प्रत्यक्ष पुराव्यानिशी सिद्ध होते. एक निःस्वार्थी, मोफत औषध देणारा हकीम म्हणून त्यांचे नाव आजुबाजूच्या खेड्यात पसरू लागले आणि लोकांच्या झुंडीच्या झुंडी शिरडीकडे धावू लागल्या. बाबांचे औषधोपचारही भिन्न भिन्न तऱ्हेचे आणि चमत्कारीक असत. बाबांच्या रोगी भक्तांना आलेले नुसते अनुभव जरी एकत्र करण्याचा कृणी प्रयत्न केल्यास अत्यंत आश्चर्यकारक आणि बाबांच्या बुद्धीमत्तेची साक्ष पटविणारा एक ग्रंथच तयार होईल. म्हणून बऱ्याच भक्तांना आलेले अनुभव विविध प्रकारचे अनुभव साईलीलामध्ये देण्याचा मी प्रयत्न करित आहे.

शिरडी गावात त्यावेळी कोणी वैद्य अगर डॉक्टर नव्हता. एकदा बाबांकडे एक रोगी आला. त्याचे डोळे लाल व सुजलेले होते, त्याला पहाताचक्षणी बाबांनी

थोडे बिब्बे दगडावर ठेचून त्याचे दोन गोळे केले व ते त्याच्या दोन्ही डोळ्यात कोंबून डोळे फडक्याने घट्ट बांधून ठेवले. काही वेळाने डोळ्यावरील बांधलेले फडके सोडून त्यावर पाण्याची सतत धार धरली. चमत्कार असा झाला की त्याच्या डोळ्यावरील सुज संपूर्ण ओसरलीच व डोळेही स्वच्छ झाले. बाबांची औषध पद्धती अशी चमत्कारीक होती. डोळ्यासारख्या नाजूक अवयवात बिब्बे घालण्याचा धाडसी प्रयोग सत्पुरुष बाबांशिवाय कुठलाही हकीम करू शकेल काय? बाबांची औषधयोजना ही केवळ भक्तांच्या मनाचे समाधान करण्याकरीता निमित्तमात्र केलेली उपाययोजना असे. बाबांच्या मुखावरील तेज आणि बाबांची वाणीच इतकी विलक्षण प्रभावी होती की तिचे सामर्थ्य मानवी मनाला कधीही आकलन करता येणार नाही.

एखाद्याला काही अपाय झाला तर त्यावर उपाय म्हणून बाबा असे चमत्कारीक इलाज करित की बघणाऱ्यांची मति गुंग होत असे. बाबांची इच्छा शक्ती देखील पूर्णत्वाला पोहोचलेली होती. कारण काही असाध्य रोग बाबांनी आपल्या तिक्ष्ण नजरेच्या एकाग्रतेने बरे केलेले आहेत. भक्तांची साईबाबांवरील श्रद्धाच कित्येकदा उपयोगी पडे. साईबाबांनी पायाखालची माती जरी उचलून दिली तरी तिचे सुवर्णभस्मांत रूपांतर होऊन अचूक गुण येत असे. साप-विचू चावून विषबाधा झालेल्या पुष्कळ भक्तांना बाबांनी नुसत्या मंत्राने अथवा मातीच्या फुंकरिने बरे करून दाखविले. एखाद्या जादुगाराप्रमाणे बाबा अशाप्रसंगी विस्मयकारक प्रयोग करून दाखवित आणि भक्तांच्या वेदना नाहीशा करित. एखाद्या भक्ताला स्वप्नात दृष्टांत देऊन औषधयोजना सांगितल्याची उदाहरणे खूप आहेत.

भूतलावर होऊन गेलेले सर्व संत त्या त्या वेळी विशेष प्रसिद्धी पावले, पण नंतर त्यांच्या पश्चात् लोकांना त्यांची विस्मृती होत गेली. साईबाबांच्या अवतारकार्यात विलोभनीय दृश्य पहावयास मिळते. ते हे की, बाबा भूतलावर आपले लोक जागृतीचे कार्य करित असताना जितके लोक त्यांच्या दर्शनाला जात होते त्याच्या लाखो पटीने अधिक भक्त आज शिरडीला आकर्षिले जात आहेत. बाबांनी आपल्या कार्याची मुहूर्तमेढ भक्तांच्या अंतःकरणात इतकी घट्ट आणि खोल रोवून ठेविली आहे की खरा श्रद्धालू भक्त आपल्या कर्तव्यापासून तिळभरही पदच्युत होणार नाही. बाबा भक्तांना प्रसाद म्हणून उदी देऊ लागले. त्यांच्या उदीतही इतके सामर्थ्य होते की तिच्यापासून भक्तांचे सर्व रोग बरे होऊ लागले आणि त्यांच्या मनोकामना पूर्ण होऊ लागल्या. म्हणून बाबांनी सांगितले आहे, देवावर पूर्ण श्रद्धा ठेवा म्हणजे सबुरीने तुम्हाला फळ निश्चितच मिळेल. हाच तो श्रद्धा-सबुरीचा अर्थ.

॥ श्री साई समर्थ ॥